

קצת היסטוריה

הצעתו או לנצלו באופן מירבי ולרכוש בנים ובני-בנות. במכתבי מיום 31.12.51, העתק לא. ישראלי, כפר בלום, הצעתי ל"מרכז" לרכוש בן דנדי ותקומה בדפנה. א. ישראלי קבל איפוא אז תגובה ישירה מבר-ענן ובה כתוב ההפך המחלט ממה שישראלי מצטט כעת בריענן וזכרונות. המרכז לא קנה או את בן דנדי הרא" שון והצעתי אותו לאגודה "זבולון". אוטו קר" אוס, שהיה מרכז אגודה זו, נסע או אתי לגליל עליון ולפי המלצתי קנו או בן ראשון מפרה מעורבת, פר ראשון מהגליל העליון. היה זה גנדרן, שעבר אחרי-כן לאון.

ב"2.10.52 דיווחתי למרכז את תוצאות הסיכום השלישי, שערכתי לדנדי, ע"ס 7 בנות נוספות. כתבתי אז: "תוצאות תשי"ב מזוות תמיכה מלאה לאלה של תשי"א. נראה לי רצוי להש" תמש בזרמת הפר דנדי במידה מקסימלית". במכתבי מיום 18.11.52 הצעתי ל"מרכז" לרכוש בן דנדי וכך כתבתי: "אני עומד באריכות על ענין עגל זה, כי אינני רואה פרה ראויה לגדול עגלים, אשר הרה מדנדי, כך שלפחות משך שנה אין סיכויים לבן דנדי אחר". היה זה "ארבל". כל זה היה לפני המבחן הרשמי של דנדי, שנערך ביום 2.2.53. מכאן דנדי היה מפורסם ברבים.

א. ישראלי כותב: "הגיעתנו תגובת בר-ענן, שבנות דנדי הן קטנות ובוודאי לא יהיה להן הכח להתמיד בתגובות חלב גבוהות". זה כולו פרי דמיון. מה באמת היתה הערכתי? בחוברת מיחדת על דנדי כתבתי: "למרות העובדה שבנות דנדי הניבו תגובה גבוהה בתור מבכ"י רות, חלה עליה נוספת וניכרת בתגובותיהן בתקופת החליבה השנייה". אגב, או בנות דנדי לא נחשבו קטנות. בכפר-גלעדי עמד אז הפר "גתר", שבנותיו היו הרבה יותר קטנות. הצעתי אז ל"מרכז" לקחת בן גתר מדנדית, בת דנדי, מכפר גלעדי, משום שדנדית היתה גדולה. היה זה "גלעד", שנולד באוקטובר 1952. אגב, העגל היחידי, שכפר בלום מכר לרביה, נמכר בהמלצת-י מבת דנדי. "אתגר" נמכר לקב' חולדה.

בהערות מספר לחשובת בר-ענן (חוברת 96) מבקש א. ישראלי לרענן את זכרוני וחוזיר לי תקופה של אגודה קטנטנת בגליל. א. ישראלי כותב: "כשבנות דנדי המליטו והתחילו להתבלט בעדרים, פרסמנו את התוצאות (אמנם ללא מב" חנים ובלי מחשבים אלקטרוניים) ואז גם הגיעתנו תגובת בר-ענן, בה הוא ציין שבנות "דנדי הן קטנות, חלשות וכר ובוודאי לא יהיה להן הכוח להתמיד בתגובות חלב גבוהות".

באמור לעיל מתקשט אליעזר ישראלי בנצות לא לה. כל הסיכומים על בנות דנדי שקדמו את המבחן הרשמי נערכו ע"י בר-ענן. הסקר הראשון בסתו 1951 ע"ס 8 בנות ראשונות באמצע תחלובתן. דיווחתי תוצאות הסקר ל"מר" כו", שהיה אז בעליו של דנדי במכתב מיום 16.11.51: "הפרים אפרת. דן ודנדי". אמנם רק אפרת בדוק, ברם גם 2 הפרים הקנדים הראו תוצאות מעודדות. נראה רצוי להשתמש בפרים אלה באופן נרחב".

סיכום שני ע"ס תחלובות מסוכמות של בנות דנדי ערכתי במרץ 1952. ר"ב צלום גליון הסיכום¹ בכתב ידי של 8 בנות דנדי הראשונות ב"6 עדרים. במשרד החקלאות שמורים 33 גליר נות בכתב ידי הכוללים 67 בנות ב"7 עדרים במשך 4 שנים, מקבילותיהן ואמהותיהן. אגב בין 67 הבנות רק 4 מכפר בלום. נראה כי אז היה א. ישראלי אפיקורסי לגבי השמוש בדנדי. א. ישראלי כותב: "אילו היינו מקבלים או את דעותיו (של בר-ענן) וחריצת הדין שלו, ודאי שהיינו מוציאים את דנדי לשחיטה בגיל צעיר". מה באמת היתה חריצת הדין של בר-ענן?

להיות אתגר לחפוש אחר הגורמים להפרש זה. 6. הסכוי שההבדלים הם תורשתיים עשוי לפתוח אפשרות לשנות בטוח ארוך את היתס המספרי בין המינים.

תודתי לא. גניזי ודוד אפלבוים, שערכו את כל החישובים.

ראובן בר-ענן

מהנתונים דלהלן: תמותת הולדות של 2000 מבכירות, שהיו הרות. לשלושה אחים: אינקה, בני וברק, 4000 מבכירות, שהיו הרות לעדי 2 בני, הסתכמה בממוצע ב-6.2% לעומת 14.6% בממוצע מ-1200 המלטות של תור 8 בניו. א. גניז, ממכון וולקני, חישוב את התורש-תיות של תמותת ולדות לפי הנתונים שלנו ומ-צא אמדן גבוה מאוד: 0.75.

אגב תור, עלי לחזור על מה שכתבתי במא-מרי הקודם וצונזר על ידי המערכת: „לו א. ישראלי היה מוסיף לרשימת בנות תור שלו, גם את אלה שהוא הוציא מטעמי סלקציה ול-גבי יתרון היה מחשב את ההפרש בין % השומן שלהן וזה שבעדרו, בודאי שבכלל היה נמצע מלכתוב הערות וכולנו היינו יוצאים נשכרים“.

ראובן ברענן

1) ר. ברענן צירף לרשימתו גליון הסיכום וכן 3 תמונות: אולם המערכת לא מצאה ענין בפרסום המיסמכים, כי את הכתוב בגליון אין לפענח כלל, ואין ללמוד מגליון זה ומהתמונות שהם סותרים את דברי א. ישראלי.

המערכת

.....

▲ איגוד יצרני קמח אספסת בישראל הפיץ חוברת שנושאה הוא: אספסת מיובשת להזנת בעלי-חיים. החוברת הוקדשה לזכרו של חיים זכאי ז"ל, חבר קיבוץ העוגן, שריכוזו במשך שנים את מפעל ייבוש האספסת בעמק חפר, ואף השתתף בהכנת החומר לחוברת זו.

יעוצה העצה לעיין בחוברת זו, כי היא בעלת תוכן עשיר, והמעיינים בה עתידים להסיק גם אילו מסקנות למעשה בהזנת הבקר שלהם. ד"ר ד. דרורי, במאמרו „גורמי גדילה בקמח אספת“, מבחיר הרבה שאלות ומביא גם רשימה ביבליוגרפית מקיפה לע-בודות מחקר שנעשו בקמח אספסת.

נמסר לנו שהמחיר לטונה קמח אספסת בחצר הקונה הוא כיום 280 ל"י. בבדיקות שנערכו לקמח זה בארץ נמצא שכמות המים נעה בין 4.2% ל-5.4%, כמות החלבון היא בגבולות 20% וכמות הקארוטין נעה בין 141 ל-182 מיליגרם לכל ק"ג קמח. החלבון הנעל הוא בגבולות 15%. היוצא מזה שקמח האספסת עשוי לספק חלבון במתכונת של תערובות המזון חמרכו, המקובלות בעדריו, ובכוחו להשלים יפה מנות מספוא גם קיציאות שעיקרן סל-קים ותירס. מוטב להגיש את הקמח כפי שהוא מתקבל ממכוני הייבוש, ללא עיבוד או טיפול נוסף.

או שמנו לב לכל בהמה. בכפר גלעדי היתה בת דנדי „טהרה“, שהגיבה רק 2472 ק"ג חלב בתחלובה ראשונה. כתבתי מכתב ליוסף מילר ושלאתיו לפשר של תנובה נמוכה כזאת אצל בת דנדי. יוסף השיב לי: „פשוט פרה גרועה“, אולם כעבור שנה הוא שלח לי מכתב שני לאמור: „צדקת ביחס לטהרה, שחטנו אותה והיה לה כבד אכול לחלוטין. בגלל מחלה היא קל-קלה את שורת בנות דנדי“. מאז וממקרים דומים הפסקתי להעריך את תחום הואריאציה כמודד להערכת פה, ומהרגע, שנעשתי אחראי לערי-כתם, הפסקנו לציין תחומי ואריאציה. רענון העובדות יוצר תמונה שונה לחלוטין מזו שתור-ארה ע"י ישראלי.

ישראלי מבקר גם את עבודתנו ביחס לתמור-ת ולדות. הכושר להשאר בחיים הוא מכלול של תכונות תורשתיות וסביבתיות. אין לנו מודד רגיש למדידה מדויקת של מידת החיוניות של כל וולד לאחר ההמלטה, אלא רק מודד פשוט: חי או מת. זה כאילו חלקנו את הפרות לשתי קבוצות: אלה מעל או מתחת 5000 ק"ג חלב. או אלה מעל או מתחת 3.0% שומן. לפי מדידה כזאת של כושר ההנבה היה מתברר, שיש קבוצים, בהם כל הפרות מעל 5000 ק"ג חלב ומושבים עם כל הפרות מעל 3.0% שומן, אולם להסיק מכך שאין הבדלים תורשתיים בכור-שר הייצור הוא לקח טעות. בוקר טוב עשוי לצמצם במידה ניכרת את מס' המקרים בעדרו שהם מתחת 5000 ק"ג חלב, מתחת 3.0% שומן, שאינם נשארים בחיים. פר טוב עשוי לצמצם את מספר המקרים בכל העדרים. הפר הטוב גורם בממוצע להפחתה של אחת המקרים השלישיים בכל עדר לעומת הכלל באותו העדר. כשתכננתי את הטיוטה הראשונה של מיכון בקורת החלב ראיתי את בקורת התמותה כחלק אינטגרלי של בקורת החלב. שנה אחרי שהפעלנו את תוכניתנו היה לנו הספוק לשמוע שיחד עם שוריה היינו הארצות הראשונות לשלב את הבקורות לחלב ולתמותה. עד כמה שהצלחנו במקרה זה ע"י רעיון פשוט ורישום פשוט לבטל נזקים גדולים ועד כמה תכונה זו מושפעת ע"י התורשה אפשר ללמוד